

Van Hove's Electra is vooral topzwaar

THEATER

Rouw siert Electra van Eugene O'Neill door Toneelgroep Amsterdam. Regie: Ivo van Hove. Gezien: 15/11 in de Toneelschuur, Haarlem. Landelijke tournee t/m 20/12; in februari in de Stadsschouwburg. Informatie: www.toneelgroepamsterdam.nl

Freudiaanse complexen. De Amerikaanse toneelschrijver Eugene O'Neill grossierde erin. Eerder dit jaar bleek dat al uit de encensering van zijn stuk *Strange interlude* door Het Nationale Toneel. Evenzeer is zijn *Rouw siert Electra* (1936) doortrokken van een psychoanalytisch schematisme. O'Neill verplaatste het verhaal van Aischylos' tragedie-trilogie *Oresteia* naar de Amerikaanse negentiende-eeuwse samenleving, en zette de door bloedwraak getekende geschiedenis van Electra en haar broer Orestes (hier Lavinia en Orin geheten) in een Oedipaala kader. Het psychologische noodlot ligt er duimendik bovenop. Een voorstelling van dit toneelstuk is daarom het meest gebaat bij veel suggestie en stilering.

Maar hoe encenseert Ivo van Hove *Rouw siert Electra*? Hij doet er nog een paar kolenscheppen bovenop. Als Lavinia de liefde voor haar vader, generaal Ezra Mannon, uitspreekt, dan bedrijven

haar ouders intussen voor haar neus de liefde op tafel. En later wordt de incestueuze relatie tussen Lavinia (Halina Reijn) en Orin (Jochum ten Haaf) vet onderstreept als zij in dezelfde pose, op dezelfde tafel en met even weinig kleren aan met elkaar neuken. Alles wat O'Neill al veel te omstandig in de dialogen expliciteert, maakt Van Hove ook op de scène zichtbaar. Dat maakt de voorstelling regelmatig topzwaar.

Ivo van Hove regisseerde *Rouw siert Electra* eerder al in 1989. Dat was zijn eerste productie bij Het Zuidelijk Toneel, waar hij later furore zou maken met, onder veel meer, zijn O'Neill-regies *Het begeren onder de olmen* en *Rijkemanshuis*. In die encenseringen heeft hij zijn stijl van heftig anti-psychologiserend acteren en een conceptuele vormgeving vervolmaakt. Ook in deze nieuwe *Electra* keert Van Hove zich radicaal af van het Amerikaanse realisme dat van

oudsher aan de stukken van O'Neill kleeft. Vooral in de eerste bedrijven van deze drieënehalf uur durende trilogie jassen de acteurs de tekst er in een hoog tempo doorheen, alsof ze die al te wijldopige dialogen van O'Neill het liefste over wilden slaan.

Had dat dan ook gedaan, denk je af en toe. Nu worden je die lappen tekst voorgeschoteld, zonder

dat je er iets voor terugkrijgt. Juist de momenten waarop bewust afgeraffeld spel overgaat in bezetenheid, zijn het sterkste. Met name Jochum ten Haaf speelt een sterke rol als zoon Orin, die getraumatiseerd door de oorlog en ingeklemd tussen het verlangen van zijn moeder, zijn zus én zijn vriendinnetje Hazel tot waanzin wordt gedreven.

Dat gebeurt in het derde deel van de tragedie, en het lijkt erop alsof het Van Hove om dat deel te doen is. De demonen van de dode ouders Mannon blijven dan in de hoofden van hun kinderen rondspoken. De dodelijke liefde voor hun ouders is de kiem van de incest, die op haar beurt ook weer fataal is. Halina Reijn is dan mooi getransformeerd van slachtoffer tot dader: van het timide meisje tot de furie die haar moeder ook was.

Terwijl in Van Hoves vorige O'Neill-encenseringen het decor perfect aansloot bij zijn visie op het stuk, roept de vormgeving in *Rouw siert Electra* veel vragen op. Het familiedrama speelt zich af in een grijze vergaderruimte met allerlei kantoorattributen. Lavinia en Orin chatten op de laptops, een bureaustoel dient als lijkbaar en er hangt een whiteboard met flip-over. Beschouwen Van Hove en Versweyveld huize Mannon als

een groot kantoor? Moet de vormgeving iets zeggen over de zakelijke verhoudingen in de familie? Vinden ze O'Neill's dramaturgie zo complex, dat Hugo Koolschijn steekwoorden en stambomen op de overheadprojector moet schrijven? Er worden op zeker moment animatiefilmpjes vertoond die de zieleroerselen van Orin verbeelden, en die doen nogal knullig aan.

Dat *Rouw siert Electra* gemaakt is in een periode dat de acteurs van To-

neelgroep Amsterdam overhoop liggen met Ivo van Hove, is niet aan de voorstelling af te zien. Desalniettemin is zij slechts in enkele scènes intens en overtuigend. Verder rest er een draak van een stuk, een van-dik-hout-regie en een hoop franje.

PIETER BOTS

